

Charakteristika

Slohový postup: opisný

Členenie charakteristiky

- vnútorná (opis povahových a duševných vlastností)
- vonkajšia (opis výrazných fyzických črt)
- statická (povaha postavy je už na začiatku hotová, v priebehu deja sa nemení)
- dynamická (ak autor sleduje vývoj postavy v priebehu deja a v závislosti od neho)
- subjektívna (autor využíva vlastnosti postavy aj na jej hodnotenie)
- objektívna (autor nezainteresovane vymenúva vlastnosti osoby)
- priama (vymenúvanie vlastností podstatnými a prídavnými menami)
- nepriama (vlastnosti vyplývajú z konania a činov postavy)
- individuálna (výrazné vlastnosti jednotlivca, posudok, autocharakteristika)
- skupinová (typické znaky príslušníkov určitého kolektívu)

1. Vnútorná forma

Charakteristika postavy

a) Charakteristika slohového útvaru

Opisujeme vlastnosti alebo podstatné znaky osoby. Charakterizujeme zvonka (fyzické vlastnosti) i zvnútra (psychické vlastnosti), pričom väčší dôraz dávame na vnútornú charakteristiku, na povahové/psychické vlastnosti alebo príznačné vlastnosti hodnotenej osoby.

Pozornosť venujeme správaniu sa v rôznych situáciách, na základe ktorých čitateľ vydedukuje vlastnosti osoby, napríklad zmysel pre spravodlivosť, dobrosrdečnosť, lásku k prírode a iné. Striedame a kombinujeme charakteristiku vnútornú s vonkajšou, statickou s dynamickou, subjektívnu s objektívnou.

b) Kompozícia

- **úvod** - oboznámenie s osobou (postava, tvár, vek, štúdium/zamestnanie)
 - **jadro** - charakterizujeme vo viacerých rovinách, t.j. typické znaky vonkajšieho výzoru (oblúbený účes, mimika, postava, vkus v obliekaní), temperament, ďalšie vlastnosti (optimizmus/pesimizmus, odvaha, zodpovednosť, spoľahlivosť), rodinné zázemie, záujmy a schopnosti, vzťah k povinnostiam, k práci/učeniu, vzťah k spoločnosti, k ostatným ľuďom (extrovert/introvert), temperament, záujmy a schopnosti, vzťah k okoliu, k ľuďom, vzťah k práci/k štúdiu/k povinnostiam, vzťah k sebe, reakcie pri výmene názorov
 - **záver** - vyjadrenie subjektívneho vzťahu, krátka úvaha
- Aby boli myšlienky usporiadané do kompaktného (súvislého) celku, aby bola kompozícia premyslená, odporúčame napísať si osnovu.

c) Štylistické a lexikálne znaky

Vlastnosti vyjadrujeme

- podstatnými menami (bola stelesnením múdrosti a úprimnosti)
- prídavnými menami (milá, štíhla, orieškovo hnedé oči, pobožná, ústretová, otvorená)
- slovnými spojeniami (pozerala od začiatku do konca, má veselosti za desiatich)

- ustálenými slovnými spojeniami (sedel na peniazoch – bol lakomý), prísloviami a porekadlami (prázdny sud najviac duní)
- prirovnaniami (zabávali sa ako na silvestrovskej hostine, horšie ako všetky čerty)
- subjektívnym hodnotením (bola vzornou gazdinou, príkladnou matkou, milovala zvlášť najmladšieho)
- dejovými slovesami (plakať/smiať sa/kúpiť)
- citovo zafarbenými a expresívnymi slovami (ocinkov maznáčik, pusinka)
- synonymami, antonymami (majetok, bohatstvo, imanie, boháč - chudák)

Zdôraznené slová/slová s preneseným významom dávame do úvodzoviek („pozornému“ čitateľovi)

Slovník je všeobecne zrozumiteľný, štylizácia má byť živá, názorná.

Pozor!

- Treba rozlíšiť dynamickú charakteristiku od rozprávania.
- Pri rozprávaní ide o zachytenie udalosti alebo príbehu, ktorý sa neopakuje. V dynamickej charakteristike používame dejové slová. Ak ide o zachytenie deja, musí sa opakovať, t.j. **nie je jedinečný**.
- Niektoré vlastnosti zdôrazňujeme v snahe emocionálne pôsobiť na čitateľa, no musíme dbať na to, aby nevznikla jednostranná charakteristika, aby nepôsobila nevieryhodne, neprirodzene.

Druhy a znaky charakteristiky

- 1) Charakteristika postavy (napríklad životného vzoru)
- 2) Charakteristika literárneho hrdinu
- 3) Porovnávací charakteristika
- 4) Skupinová charakteristika
- 5) Individuálna charakteristika
 - a) Autocharakteristika (Sebahodnotenie)
 - b) Posudok
- 6) Karikatúra

1) Charakteristika postavy/človeka, na ktorého sa chcem podobať

- **úvod** - oboznámenie s osobou (postava, tvár, vek, štúdium/zamestnanie)
 - **jadro** - charakterizujeme vo viacerých rovinách, t.j. typické znaky vonkajšieho výzoru (oblúbený účes, mimika, postava, vkus v obliekaní), temperament, ďalšie vlastnosti (optimizmus/pesimizmus, odvaha, zodpovednosť, spoľahlivosť), rodinné zázemie, záujmy a schopnosti, vzťah k povinnostiam, k práci/učeniu, vzťah k spoločnosti, k ostatným ľuďom (extrovert/introvert), temperament, záujmy a schopnosti, vzťah k okoliu, k ľuďom, vzťah k práci/k štúdiu/k povinnostiam, vzťah ku sebe, reakcie pri výmene názorov
 - **záver** - vyjadrenie subjektívneho vzťahu, krátka úvaha
- Aby boli myšlienky usporiadané do kompaktného (súvislého) celku, aby bola kompozícia premyslená, odporúčame napísať si osnovu.

2) Charakteristika literárneho hrdinu

Kombinujeme priamu charakteristiku (vymenovanie vlastností pomocou podstatných a prídavných mien) s nepriamou (vlastnosti vyplývajú zo situácie, z konania).

- **úvod**

- špecifikácia charakteristiky (kto je hrdina, v akom diele vystupuje)
- kedy a kto dielo napísal
- zaradenie do literárneho smeru
- originalita stvárnenia postavy
- stručne naznačiť zápletku v deji
- opis vlastností, ktoré nás najviac zaujali (2-3 vlastnosti)

- **jadro**

- vek a spoločenské zaradenie postavy
- základné charakterové vlastnosti
- vnútorné protirečenie postavy (ak existuje) alebo súlad vonkajších znakov a vnútorných vlastností
- vzťah k sebe, k rodine, k okoliu
- stručný opis kľúčových situácií (nepriama charakteristika)

- **záver**

- záverečné zhodnotenie postavy (či je hrdina charakteristický z hľadiska literárneho smeru)
- vyjadrenie vlastného postoja k hrdinovi (jedinečnosť postavy)
- porovnanie s inou postavou z toho istého obdobia (literárneho smeru)

3) Porovnávacia charakteristika

Porovnávame viaceré objekty (predmety, veci javy, postavy). Máme možnosť vybrať si kompozíciu: buď charakterizujeme paralelne (súčasne) obidva objekty, alebo najskôr charakterizujeme prvý, potom druhý objekt. Kombinujeme vonkajšie a vnútorné vlastnosti.

4) Skupinová charakteristika

Zachytáva typické znaky príslušníkov určitej skupiny, určitého kolektívu (profesia, národnosť, spoločenská vrstva, generácia a iné). Snažíme sa o objektívnu charakteristiku, preto sa zameriavame na kladné aj záporné vlastnosti. Kombinujeme priamu charakteristiku s nepriamou, v slohovej práci vyjadríme aj subjektívne hodnotenie (antipatia alebo sympatia).

5) Individuálna charakteristika

a) Autocharakteristika (Sebahodnotenie)

Je súčasťou životopisu alebo motivačného listu. Pri písaní sebahodnotenia postupujeme ako pri charakteritike postavy. Snažíme sa o objektívne zachytenie charakteristických čít (kladné aj záporné stránky).

b) Posudok

Požaduje sa, aby bol vecný, objektívny a komplexný. Má formu/kompozíciu úradného listu

Kompozícia

- záhlavie /adresa odosielateľa
- adresa príjemcu (vľavo hore)
- miesto, dátum (vpravo hore)
- názov (posudok)
- meno hodnotenej osoby a obdobie, za ktoré hodnotíme
- doterajšia pozícia v práci
- vzťah k práci, snaha o rast
- hodnotenie pracovných schopností
- predpoklady na prácu, o ktorú sa uchádza
- podpis (meno a priezvisko), pracovné zaradenie

6) Karikatúra

Je zveličenie/hyperbola niektorej vonkajšej alebo vnútornej vlastnosti osoby, a to kladnej i zápornej. Karikovať znamená zväčšovať charakteristické vlastnosti až do takej miery, že zastrú ostatné vlastnosti. Karikatúra nezodpovedá realite, nájdeme ju v umeleckom štýle alebo v beletrizovaných prejavoch publicistického štýlu, napríklad vo fejtóne.

2. Vonkajšia forma

Dbáme na

- a) čitateľnosť písma.
- b) jasné rozlíšenie veľkých a malých písmen.
- c) istý text bez škrtenia.
- d) dodržiavanie okrajov (správne rozdeľovanie slov).
- e) členenie textu na odseky.